

Dovolání účastníka

Odmítnutí dovolání účastníka řízení proti ustanovení advokáta, k němuž ztratil důvěru na základě jiného řízení, za současného odmítnutí dovolání tímto advokátem sepsaného pro vady, porušuje právo stěžovatele na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 a právo na přístup k soudu a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. I.ÚS 4120/17, ze dne 13.7.2018)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele M.Š., zastoupeného Mgr. M.Ž., advokátem se sídlem P., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2017 č. j. 20 Cdo 2480/2017-183 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2017 č. j. 20 Cdo 2481/2017-185, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, se sídlem Orlická 2020/4, Praha 3, jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2017 č. j. 20 Cdo 2480/2017-183 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2017 č. j. 20 Cdo 2481/2017-185 bylo porušeno základní právo stěžovatele na právní pomoc zaručené čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, právo na přístup k soudu a na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Z odůvodnění:

I.

Vymezení věci

1. Ústavní stížností navrhl stěžovatel zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu porušení svých ústavně zaručených základních práv, přičemž se odvolal na porušení článků 3, 10, 36 a 37 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

II.

Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 9. března 2015 byl pověřen vedením exekuce k uspokojení peněžité pohledávky vedlejší účastnice ve výši 92.831 Kč soudní exekutor Mgr. D.V., Exekutorský úřad Praha 7, Vrchlabská 28/17 Praha 9 - Kbely. Vykonatelný exekuční titul vydala vedlejší účastnice dne 10. 1. 2013 pro pohledávku v celkové výši 92.831 Kč, z toho pojistné 28.080 Kč a penále 64.751 Kč; výkaz nedoplatků, který je exekučním titulem, byl vystaven na základě žádosti stěžovatele o prominutí penále. Stěžovatel proti exekučnímu titulu vznesl námitky, které však nebyly shledány vedlejší účastnicí důvodnými, žádosti o prominutí penále podle vedlejší účastnice nemohlo být vyhověno, protože stěžovatel nesplnil základní zákonné podmínky.

3. Stěžovatel (narozený v roce XXXX) svým podáním ze dne 2. 9. 2015 požádal o zastavení exekuce pro nemajetnost, vedlejší účastnice s tímto návrhem nevyslovila souhlas. Ve svém podání uvedl, že je nezaměstnaný, bez příjmu a majetku. Soudní exekutor uvedl, že v exekuci nebyla vymožena žádná částka a zbývá vymoci 103.933,40 Kč.

4. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 28. 1. 2016 č. j. 68 EXE 732/2015-42 byl návrh povinného na zastavení exekuce zamítnut podle § 268 odst. 1 písm. e) zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "občanský soudní řád"). Obvodní soud pro Prahu 4 toto rozhodnutí odůvodnil tím, že stěžovatel neuvedl žádné údaje, které by se týkaly zpochybnění vykonatelnosti exekučního titulu.
5. Stěžovatel ve svém odvolání uvedl, že je v hmotné nouzi bez majetku, nesplňuje též podmínky pro vznik nároku na důchod. Požaduje tedy, aby bylo rozhodnuto tak, že jsou dány podmínky pro zastavení exekuce pro nemajetnost.
6. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 25. 4. 2016 č. j. 14 Co 144/2016-60 (dále "odvolací soud") bylo napadené usnesení soudu prvního stupně potvrzeno s tím, že k zastavení exekuce může dojít až poté, co bude soudním exekutorem zjištěna nemajetnost povinného, podnět k zastavení exekuce podle příslušného ustanovení - § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř. tedy nepodává povinný, nýbrž soudní exekutor.
7. Proti citovanému usnesení odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání a současně požádal Obvodní soud pro Prahu 4 o ustanovení zástupce pro řízení o tomto dovolání.
8. Obvodní soud pro Prahu 4 usnesením č. j. 68 EXE 732/2015-108 ze dne 17. října 2016 rozhodl tak, že stěžovateli přiznal osvobození od soudních poplatků a zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce k sepsání dovolání a ochraně jeho zájmů. Toto usnesení bylo změněno usnesením Městského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2016 tak, že se stěžovateli ustanovuje zástupce pro dovolací řízení - advokát JUDr. J.T. Pokud totiž stěžovatel podal dovolání a byl osvobozen od soudních poplatků, jedná se o případ povinného zastoupení advokátem v dovolacím řízení (již pro sepsání dovolání) ve smyslu § 241 a § 30 odst. 2 o. s. ř. Usnesení o ustanovení advokáta nabylo právní moci 6. února 2017. Stěžovatel již svým přípisem ze dne 28. února 2017 informoval Městský soud v Praze, že neobdržel žádnou reakci od ustanoveného zástupce a že požaduje konzultaci se zástupcem před sepsáním dovolání. Ze soudního spisu neplyne, zda bylo na toto podání stěžovatele reagováno a zda k požadované konzultaci došlo. Na č. l. 145 soudního spisu je dále dovolání vypracované ustanoveným advokátem ze dne 17. 3. 2017, které obsahuje jediný substantivní odstavec tohoto znění: "Předně povinný uvádí, že rozporuje platnost exekučního titulu a z tohoto důvodu považuje usnesení OS ve spojení s usnesením MS za vadná rozhodnutí. Povinný dále uvádí, že je zcela nemajetný, což v rámci probíhajícího řízení prokázal a existuje tu tedy důvod pro zastavení exekučního řízení i přes to, že se zastavením exekučního řízení oprávněný nesouhlasí". Na č. l. 159 je pak součástí soudního spisu i dovolání sepsané samotným stěžovatelem, v němž zpochybňuje ustanovení advokáta JUDr. J. T. Tvrdí, že se jedná o účelové rozhodnutí a dále rozvíjí výhrady k napadenému rozhodnutí o zamítnutí exekuce i o ustanovení jiného advokáta a požádal o ustanovení advokáta v dovolacím řízení. Nejvyšší soud usnesením ze dne 7. 6. 2017 č. j. 20 Cdo 2481/2017-173 vyzval stěžovatele k tomu, aby odstranil nedostatek povinného zastoupení tak, že předloží Nejvyššímu soudu procesní plnou moc prokazující, že je v dovolacím řízení zastoupen advokátem a dále, že je nutné, aby tento advokát pak podané dovolání podepsal, vlastnoručně podepsaným podáním se s ním ztotožnil nebo jej nahradil vlastním podáním. Na to stěžovatel reagoval dalším přípisem, jímž upozornil Nejvyšší soud, že již o ustanovení advokáta požádal či žádá tímto přípisem ze dne 28. 6. 2017. Na tuto žádost reagoval soud tak, že poslal stěžovateli formulář - prohlášení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce. Ten stěžovatel soudu ve stanovené lhůtě soudu poslal a požádal o konzultaci s ustanoveným advokátem.
9. Na obdržený formulář či žádost Nejvyšší soud podle obsahu soudního spisu nijak nereagoval a stěžovateli poté byla doručena jen obě napadená usnesení, přičemž v záhlaví prvního z obou usnesení (v meritu věci) je jako zástupce stěžovatele uveden JUDr. J.T. a v záhlaví druhého

odmítavého usnesení (ohledně nesouhlasu s ustanoveným zástupcem) není uveden žádný zástupce stěžovatele jako dovolatele.

10. Nyní napadeným usnesením ze dne 26. září 2017 Nejvyšší soud dovolání povinného proti usnesení odvolacího soudu ze dne 25. 4. 2016 č. j. 14 Co 144/2016-60, jímž bylo potvrzeno usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 28. 1. 2016 č. j. 68 EXE 732/2015-42 o zamítnutí návrhu stěžovatele na zastavení exekuce odmítl podle § 243c odst. 1 věty o. s. ř., neboť dovolatel v rozporu se zákonným požadavkem ohledně nezbytných obsahových náležitostí dovolání (§ 241a odst. 2 o. s. ř.) neuvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 241a odst. 2 ve spojení s § 237 o. s. ř.). K projednání dovolání přitom nepostačuje ani pouhý odkaz na § 237 o. s. ř. či citace textu uvedené procesní normy, aniž by z dovolání bylo zřejmé, který z předpokladů přípustnosti dovolání uvedených alternativně v § 237 o. s. ř. je podle názoru dovolatele splněn (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013 sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek). Dovolání povinného proto trpí vadou obsahu, kterou po uplynutí lhůty k dovolání (§ 240 o. s. ř.) nelze odstranit (srov. § 241b odst. 3 větu první o. s. ř.) a pro niž nelze v dovolacím řízení pokračovat. Podle napadeného usnesení přípustnost dovolání nelze dovodit z námitky dovolatele, že by dovolacím soudem měla být řešena otázka "posuzování určitosti hranic při nesprávném vydání soudních rozhodnutí obecně a stanovení jasných mantinelů pro obdobné případy" (pozn. Nejvyšší soud zde cituje z vlastnoručního podání stěžovatele, nikoli jeho zástupce), takto formulované hledisko ustanovení § 237 o. s. ř. nezahrnuje. Nadto zamýšlel-li dovolatel tímto vytknout procesní vady odvolacího řízení, pak dovolací soud by se jimi mohl zabývat teprve za předpokladu projednatelného (formálně bezchybného) dovolání. Uvádí-li odvolatel ve svém dovolání, že odvolací soud nesprávně vyhodnotil jeho majetkové poměry, což vedlo k nesprávnému právnímu závěru o nenaplnění předpokladů pro zastavení exekuce z důvodu jeho nemajetnosti, nelze než dospět k závěru, že odvolatel nevymezil ani tímto způsobem dovolací důvod způsobem uvedeným v ustanovení § 241a odst. 3 o. s. ř., neboť podstatou jeho námitek je nesouhlas se skutkovým zjištěním odvolacího soudu, které přípustnost dovolání založit nemohou.

11. Napadeným usnesením Nejvyššího soudu, jímž odmítl dovolání stěžovatele proti rozhodnutí o ustanovení zástupce, Nejvyšší soud zrekapituloval, že odvolací soud svým rozhodnutím změnil usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 17. 10. 2016 č. j. 68 EXE 732/2015-108 v odstavci II výroku tak, že povinnému ustanovil zástupce pro dovolací řízení JUDr. Jiřího Tvrdeka, advokáta se sídlem v Praze 4, Semitská č. 3292/6, protože byl osvobozen od soudních poplatků, se v tomto řízení nedopustil žádného obstrukčního jednání a jedná se o případ povinného zastoupení. K námitce stěžovatele, že soud postupoval účelově, pokud mu i v tomto řízení ustanovil zástupcem JUDr. J.T., ačkoli k němu nemá důvěru a požaduje, aby mu byl ustanoven jiný zástupce pro dovolací řízení, Nejvyšší soud, aniž by byl stěžovatel v tomto řízení zastoupen, rozhodl tak, že rozhodnutím, jímž odvolací soud stěžovateli ustanovil zástupce pro dovolací řízení, stěžovateli nevznikla žádná újma na jeho právech. Dále soud uvedl, že výběr zástupce účastníku řízení přísluší soudu a dovolacímu soudu takové rozhodnutí přísluší jen v následujícím případě popsaném v usnesení Nejvyššího soudu z 8 4. 2015, sp. zn. 31 NSCR 9/2015: "Směřuje-li dovolání účastníka, jenž není zastoupen advokátem, ani nemá sám odpovídající právnické vzdělání, proti usnesení, jímž odvolací soud nevyhověl (ve spojení s usnesením soudu prvního stupně) žádosti účastníka o ustanovení zástupce pro řízení o dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, pak je namístě, aby to, zda jsou splněny předpoklady pro ustanovení advokáta pro řízení o dovolání proti onomu usnesení odvolacího soudu, zhodnotil přímo Nejvyšší soud jako soud dovolací. Dospěje-li Nejvyšší soud jako soud dovolací k závěru, že v řízení o dovolání účastníka, jenž není zastoupen advokátem, ani nemá sám odpovídající právnické vzdělání, proti usnesení, jímž odvolací soud nevyhověl (ve spojení s usnesením soudu prvního stupně) žádosti účastníka o ustanovení zástupce pro řízení o dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, jsou ve smyslu § 30 o. s. ř. splněny předpoklady pro ustanovení zástupce z řad advokátů, pak tohoto zástupce dovolateli sám ustanoví. Dospěje-li Nejvyšší soud jako soud dovolací k závěru, že v

řízení o dovolání účastníka, jenž není zastoupen advokátem, ani nemá sám odpovídající právnické vzdělání, proti usnesení, jímž odvolací soud nevyhověl (ve spojení s usnesením soudu prvního stupně) žádosti účastníka o ustanovení zástupce pro řízení o dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, nejsou splněny předpoklady pro ustanovení zástupce z řad advokátů a byl-li dovolatel předtím řádně vyzván (v řízení o dovolání proti onomu usnesení) k odstranění tohoto nedostatku, je to důvodem pro zastavení dovolacího řízení (§ 104 odst. 2, § 241 a § 241b odst. 2 o. s. ř.)." Dále Nejvyšší soud uvedl, že zruší rozhodnutí o ustanovení zástupce i tehdy, dojde-li k porušení nezbytné důvěry mezi zástupcem a účastníkem podle § 20 odst. 2 zákona č. [85/1996](#) Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů. Proto dovolání odmítl.

III.

Argumentace stěžovatele

12. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti poukazuje na porušení svých základních práv a tvrdí, že napadeným usnesením Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2480/2017-183 bylo odmítnuto jeho dovolání pro vady. Navzdory tomu, že v záhlaví shora uvedeného usnesení je uvedeno, že stěžovatel je zastoupen JUDr. J.T., má stěžovatel s ohledem na odůvodnění usnesení za to, že soud rozhodoval výlučně na základě podání stěžovatele, protože jen z tohoto podání citoval, a že nebyly naplněny podmínky vyžadované ustanovením § 241 občanského soudního řádu o povinném zastoupení advokátem v dovolacím řízení a povinném sepsání dovolání advokátem. Proto považuje napadené usnesení za ústavně rozporné a vykazující prvky svévole.

13. Stěžovatel rozporuje i druhé napadené usnesení Nejvyššího soudu č. j. 20 Cdo 2481/2017-185 a považuje je také za protiústavní. Stěžovatel je přesvědčen, že dojde-li k narušení důvěry mezi účastníkem a jeho zástupcem, lze toto narušení důvěry vztáhnout i na jiná soudní řízení, a to buď řízení souběžně probíhající, nebo řízení zahájená kdykoliv v budoucnu. Pakliže tedy byla jako zástupce ustanovena stěžovateli osoba, u které byla narušena důvěra stěžovatele v tuto osobu, logicky měl stěžovatel právo, aby se proti ustanovení této osoby procesně bránil.

IV.

Průběh řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud si pro účely tohoto řízení vyžádal spis vedený u obvodního soudu pod sp. zn. 68 EXE 732/2015 a vyzval účastníky k vyjádřením.

15. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že je přesvědčen, že svými rozhodnutími nebo postupem, jenž jim předcházel, ústavně zaručená práva stěžovatele neporušil a má za to, že jsou plně v souladu se zněním ustanovení § 243b o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 218 písm. b) o. s. ř. K dotazu Ústavního soudu k ustanovování zástupců účastníků pro dovolací řízení a jeho následné odmítnutí doplněného dovolání ustanoveným zástupcem pro jeho vady Nejvyšší soud uvedl, že soud vždy při ustanovení zástupce hodnotí poměry žadajícího účastníka podle ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř. a je již odpovědností ustanoveného zástupce (pro dovolací řízení navíc z řad advokátů), aby podání účastníka doplnil tak, aby bylo věcně projednatelné, popřípadě vysvětlil účastníku, za jakých podmínek lze s jeho podáním po doplnění uspět či ne a o poučení si vést řádný záznam ve svém spise.

16. Vedlejší účastník sdělil, že ponechává rozhodnutí o ústavní konformitě postupu obecných soudů plně na posouzení Ústavního soudu.

17. Dle § 44 zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon

o Ústavním soudu), rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

V.

Podmínky projednání ústavní stížnosti proti usnesením dovolacího soudu

18. Ústavní soud shledal, že je ústavní stížnost přípustná (stěžovatel neměl k dispozici jiné zákonné procesní prostředky k ochraně práva dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu), které bylo doplněno v průběhu řízení před Ústavním soudem.

VI.

Vlastní posouzení

19. Ústavní soud se seznámil s argumentací účastníků řízení a obsahem příslušného soudního spisu, načež zhodnotil, že ústavní stížnost je důvodná.

20. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody.

21. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu (případně u jiného orgánu), podmínkou ovšem je, že se tak musí stát "stanoveným postupem". Součástí tohoto postupu jsou veškeré zákonem stanovené požadavky kladené na účastníka řízení, jež musí být z jeho strany splněny, aby soud mohl rozhodnout v jeho věci a aby při tom mohl zohlednit jím předestřené tvrzení a důkazy. Tyto požadavky mají sloužit především zajištění řádného chodu spravedlnosti a ochraně právní jistoty účastníků právních vztahů. Jednotlivě ani ve svém celku zároveň nesmí představovat takové omezení přístupu k soudu, které by se práva na soudní ochranu (spravedlivý proces) dotýkalo v samotné jeho podstatě tím, že by fakticky znemožňovalo jeho uplatnění [například náleze ze dne 25. 8. 2005 sp. zn. IV. ÚS 281/04 (N 165/38 SbNU 319)]; všechna rozhodnutí Ústavního soudu uvedená v tomto nálezu jsou veřejně přístupná na <http://nalus.usoud.cz>].

22. Uvedená východiska se uplatní i ve vztahu k dovolání podle občanského soudního řádu. Z ústavního pořádku sice nevyplývá nárok na podání dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku (zřejmě by obstála i právní úprava, která by takovéto prostředky nepřipouštěla vůbec), pakliže je však právní řád připouští, nemůže se rozhodování o nich ocitnout mimo ústavní rámec ochrany základních práv jednotlivce [náleze ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.)].

23. Ústavní soud si je vědom, že obecné soudy musí při svém rozhodování čelit i kverulatořním podáním či obstrukcím účastníků, kteří nechtějí plnit své vymahatelné závazky (k tomu srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Salontaji - Drobnjak proti Srbsku ze dne 13. 10. 2009, stížnost č. 36500/05, dostupné na <https://hudoc.echr.coe.int>). Samy obecné soudy však v případě stěžovatele naznačily, že tomu tak ve stěžovatelově věci není a že je mu třeba ustanovit zástupce pro řízení před Nejvyšším soudem (viz výše citované usnesení Městského soudu v Praze ze dne 21. 12. 2016) a že náklady spojené se stěžovatelovým zastoupením advokátem ponese stát.

24. Zákonem výslovně stanoveným úkolem Nejvyššího soudu je zejména projednání sporů, které jsou právně složité, a zajištění jednoty a zákonnosti rozhodování (§ 14 odst. 1 zákona č. [6/2002](#) Sb., o soudech a soudcích). Současně však pro činnost Nejvyššího soudu platí imperativ vyjádřený v čl. 4 Ústavy, stanovící, že základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci. Jak Ústavní soud v minulosti uvedl, dovolací soud si tak musí být při výkladu a aplikaci podmínek připuštění dovolání vědom toho, že účastník řízení jím vždy sleduje ochranu svých subjektivních práv bez ohledu na to, jaký jiný účel řízení o mimořádném opravném prostředku sleduje. Ochranu subjektivních práv proto nelze pouštět ze zřetele ani tam, kde je zákonodárcem sledovaným účelem řízení o mimořádném opravném prostředku tzv. sjednocování judikatury. Tento účel nemůže převážit nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi "dodavatelem materiálu" pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace podústavního práva obecnými soudy [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355)].

25. Jednou z povinných náležitostí dovolání podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu je vymezení důvodů, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Účel tohoto požadavku spočívá v tom, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou dovolacího soudu, a aby po seznámení se s ní zvážil, zda takovéto dovolání má šanci na úspěch, a tento názor sdělil dovolateli. Zákonodárce tímto způsobem reagoval na vysoký počet problematicky formulovaných dovolání. K jeho snížení by mělo přispět právě to, že se advokáti při zpracování dovolání budou muset odpovídajícím způsobem zabývat otázkou jejich přípustnosti (k tomu srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28.11.2017, publikované pod č. [460/2017](#) Sb. či například usnesení ze dne 26. 6. 2014 sp. zn. III. ÚS 1675/14 nebo náleží ze dne 15. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 1966/17). Ustanovení § 237 občanského soudního řádu vyjmenovává situace, za nichž je dovolání přípustné, a to v návaznosti na judikaturu Nejvyššího soudu. Podle uvedeného ustanovení je dovolání přípustné, pokud napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené praxe Nejvyššího soudu nebo která v rozhodování Nejvyššího soudu nebyla dosud řešena, případně je Nejvyšším soudem řešena rozdílně (nejednotně). Dovolání je přípustné také tehdy, pokud je rozhodnutí odvolacího soudu v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu, ovšem tato judikatura by se měla změnit. Ústavní soud ve svém citovaném stanovisku, jímž se zabýval posuzováním přípustnosti dovolání v civilních věcech (sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16) dospěl mimo jiné k závěru, že ustanovení § 237 občanského soudního řádu ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.

26. V posuzovaném případě dovolání stěžovatele proti napadenému usnesení soudu potvrzujícímu zamítnutí zastavení exekuce mohla být přípustnost dovolání založena jen při splnění některého z předpokladů uvedených v § 237 občanského soudního řádu; tedy jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. Tuto právní specifickou úlohu měl vykonat advokát ustanovený Městským soudem v Praze. Avšak o vymezení přípustnosti dovolání se soudem ustanovený advokát ani nepokusil a Nejvyšší soud naznal, že není na místě vyhovět stěžovateli dovolání, jímž poukazoval na svou ztrátu důvěry v tohoto advokáta.

27. Ústavní soud zdůrazňuje, že stěžovatel se ocitl v právní situaci, kdy právní řád stanoví podmínku

povinného zastoupení advokátem, aby byly chráněny jeho zájmy v právně a formálně složitém řízení před Nejvyšším soudem, a proto mu byl soudem ustanoven zástupce. Stěžovatel však soudy upozorňoval, že tento zástupce neplní dostatečně své povinnosti a že s ustanovením konkrétně soudem zvoleného advokáta nesouhlasí. Obecné soudy však na to nijak nereagovaly a následně stěžovatel odmítnutím svého dovolání pro vady doplatil bez možnosti nápravy právě na chybu způsobenou svým státem ustanoveným zástupcem. Stěžovateli tedy bylo adresováno rozhodnutí, že se jeho dovoláním Nejvyšší soud nebude zabývat pro vady, způsobené zástupcem, který mu byl ustanoven, a současně, že ustanovením tohoto zástupce nedošlo k žádnému zásahu do jeho práv a že sice soud ví, že zanikla důvěra mezi ním a jeho advokátem, což má vést k ustanovení nového zástupce, nicméně neshledal, že by tím stěžovateli vznikla újma na jeho právech, aniž by však jakkoli vysvětlil, proč nepostupoval v souladu se zákonem, stanovícím povinnost při ztrátě důvěry ustanovit nového zástupce, který sám v rozhodnutí ocitoval. V nyní posuzované věci tedy stát stěžovateli zvolil advokáta, i přes stěžovatelův nesouhlas jej shledal jako plně kompetentního a důvěryhodného, aby téhož dne odmítl jím vypracované dovolání pro vady, neboť tento advokát nezvládl vymezit důvody přípustnosti dovolání.

28. Nabízí se srovnání se situací v knize Josepha Hellera Hlava XXII, kdy vojenské povinnosti může být zbaven ten, kdo je uznán za psychicky narušeného, a zároveň požádá o uvolnění. Ovšem to, že o uvolnění požádá, svědčí o jeho psychickém zdraví, takže být uvolněn nemůže. Obdobně jako v posuzovaném případě, kdy téhož dne Nejvyšší soud rozhodl o odmítnutí dovolání proto, že advokát nedostatečně vymezil podmínky projednatelnosti dovolání, aby pak stěžovateli odmítl dovolání, jímž nesouhlasí s ustanovením advokáta s tím, že je vše v pořádku. Obdobná Hlava XXII se opakuje i v samotném rozhodnutí o odmítnutí dovolání proti ustanovení advokáta - Nejvyšší soud sice připouští, že zákon stanoví povinnost soudu ustanovit účastníkovi nového advokáta, pokud mezi účastníkem a advokátem dojde ke ztrátě důvěry a bere na vědomí, že k této ztrátě důvěry došlo, nicméně bez jakéhokoli vysvětlení naopak uvádí, že k zásahu do stěžovatelových zájmů a práv nedošlo a odmítá jeho dovolání.

29. Při posuzování stěžovatelovy ústavní stížnosti pak nelze odhlédnout ani od jeho práva na právní pomoc, a to zejména v případě, že se jedná o řízení, v němž je právní zastoupení povinné a stěžovatel je nemajetný. Listina ve svém čl. 37 odst. 2 zaručuje každému právo na právní pomoc v řízení před soudy i dalšími státními orgány. Právo na právní pomoc je nezbytným předpokladem pro naplnění práva na efektivní přístup k soudu včetně práva na efektivní obranu [(nález sp. zn. I. ÚS 3849/11 ze dne 12. 8. 2014 (N 151/74 SbNU 289), bod 11), bod 9]. Právo na právní pomoc má dvojí povahu. V prvé řadě zaručuje každému, aby se mohl nechat v řízení zastupovat osobou znalou práva. Současně však také stanovuje pozitivní závazky, které musí stát plnit [nález sp. zn. I. ÚS 3849/11 ze dne 12. 8. 2014 (N 151/74 SbNU 289), bod 11]. Stát musí zajistit, že účastníci řízení mají přístup k právní pomoci prakticky a účinně, a nikoliv pouze teoreticky. Právní pomoc se vztahuje na všechny fáze řízení a nepochybně zahrnuje i právní pomoc při podávání opravných prostředků [nález sp. zn. IV. ÚS 561/01 ze dne 3. 12. 2001 (N 190/24 SbNU 411)]. Tím spíše jsou pak nesporné pozitivní závazky státu na zajištění právní pomoci v řízení, v němž je právní zastoupení obligatorní, účastník řízení je nemajetný a navíc formální podmínky příslušného podání, které má účastník řízení zpracovat, jsou mimořádně přísné.

30. V napadeném rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci dovolání stěžovatele proti ustanovení zástupce, s nímž nesouhlasil, rozhodl Nejvyšší soud odmítavým výrokem, ačkoli sám citoval judikaturu, z níž plyne, že v případě absence právního zastoupení či v případě nevyhovění žádosti o ustanovení zástupce soud dovolací řízení zastaví, nikoli dovolání odmítne. Nad to sice bylo v odůvodnění rozhodnutí uvedeno, že Nejvyšší soud respektuje právní úpravu zákona o advokacii, že bude zrušeno rozhodnutí o ustanovení zástupce i tehdy, dojde-li k porušení nezbytné důvěry mezi zástupcem a účastníkem, nicméně z této citace zákona již Nejvyšší soud nic dalšího nevyvodil, a

naopak dospěl k závěru, že rozhodnutím o ustanovení zástupce pro dovolací řízení nevznikla stěžovateli žádná újma. A to Nejvyšší soud uvedl i přesto, že téhož dne dotčeným advokátem zpracované dovolání stěžovatele odmítl pro vady, neboť stěžovatelův soudem ustanovený zástupce neuvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání a pro tuto vadu nelze v dovolacím řízení pokračovat.

31. Ústavní soud opakovaně upozorňuje na skutečnost, že právo na právní pomoc není na podústavní úrovni dosud uspokojivě provedeno (nález sp. zn. I. ÚS 1024/15 ze dne 1. 8. 2016, bod 29; nález sp. zn. I. ÚS 848/16 ze dne 13. 9. 2016, bod 21, sp. zn. I. ÚS 630/16 ze dne 29. 11. 2016, bod 53). Nyní posuzovaný případ dokazuje, že i v té části, v níž obecné soudy rozhodují o právní pomoci účastníkům řízení, nebyly vytvořeny vhodné postupy, aby právní pomoc byla skutečně kvalitní a efektivní.

32. Tím, že dovolací soud odmítl s naprosto nepřesvědčivým, ba nepřezkoumatelným odůvodněním, dovolání stěžovatele proti ustanovení zástupce, v němž ztratil důvěru s ohledem na nedostatky jeho práce, a současně dovolání tohoto advokáta pro vadu nevymezení důvodu splnění předpokladu přípustnosti dovolání podle § 241a, odst. 2 občanského soudního řádu odmítl, bylo stěžovateli odepřeno jeho právo na přístup k soudu, právo na právní pomoc a soudní ochranu. S ohledem na to, že se Nejvyšší soud nikterak nevypořádal se stěžovatelovým nesouhlasem s ustanovením takového advokáta a shledal jeho dovolání v tomto směru nedůvodným, tak zasáhl do jeho práva na právní pomoc i na soudní ochranu.

33. Při pohledu na nyní posuzovanou situaci nelze odhlédnout i od povinnosti soudů vydávat legitimní rozhodnutí a postupovat přesvědčivým, očekávatelným a právnímu laikovi vysvětlitelným způsobem. Soudu nemohou svými postupy vytvářet situace Hlavy XXII, kdy dokonce týž den v tomtéž personálním složení shledají současně, že rozhodnutí o ustanovení advokáta je plně v souladu s právy účastníka řízení a současně, že vytvořil tento advokát "zmetek", jímž účastníkovi uzavřel dveře ke spravedlnosti. Postup soudů v demokratickém právním státě musí být srozumitelný účastníkům řízení i veřejnosti a nesmí vyvolávat v občanech bezmoc a přesvědčení, že soudní procedury mohou vést k nespravedlivému a nesmyslnému řešení.

34. Zjištěné porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatele na soudní ochranu, přístup k soudu a právní pomoc zakládá důvod pro zrušení obou napadených usnesení dovolacího soudu. Zrušením rozhodnutí se otevírá prostor k novému projednání obou dovolání stěžovatele. Nejvyšší soud nyní musí ve své judikatuře vymezit takové postupy, aby nemohla nastat situace, kdy by bylo současně odmítnuto dovolání účastníka řízení proti ustanovení advokáta, k němuž ztratil důvěru, a současně odmítnuto dovolání zpracované tímtež advokátem proto, že nebyl schopen vymezit důvody přípustnosti dovolání. Nenáleží Ústavnímu soudu, aby zavazoval Nejvyšší soud, jaké konkrétní řešení je třeba zvolit, je však jeho rolí v případech jako je nyní posuzovaný, zamezit zásahům do základních práv účastníků řízení, zpochybňujícím legitimitu soudních procedur. Samo zamítavé či nevyhovující rozhodnutí samozřejmě není takovým zpochybněním, tím se stává až nedostatečné vysvětlení skutečných a přesvědčivých argumentů, proč účastníkovi nebylo vyhověno.

IX.

Závěr

35. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatele důvodnou, proto jí podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl (výrok I.) a napadená usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona zrušil (výrok II.), přičemž dovolací soud je nyní povinen rozhodnout znovu a při dodržení právního názoru Ústavního soudu splnit svou ústavně

danou roli ochránce základních práv.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)